

1914

№ 37

7 ქრისტეშობის, 1914 წ.

უკონფესიო
მიწიდან ხელის მოწმობა

წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

უოცველ კვირეული საზოგადო-ეკონომ.

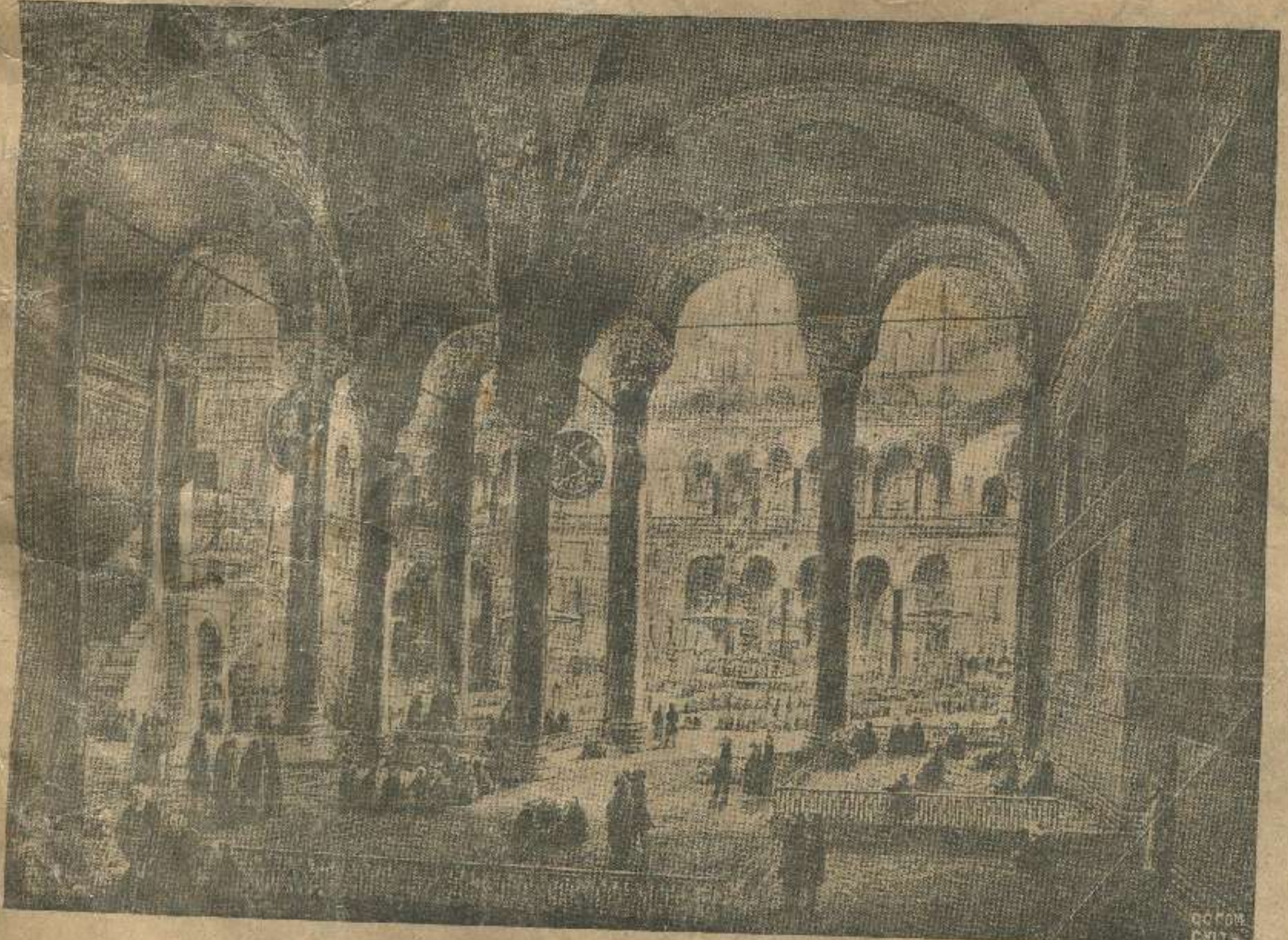
ცალკე ნომერი 10 კაპ.

მიური და სალიტერატურო შურნალი

რედაქცია ღიაა 9-3 საათამდე.

წელიწადი მესამე

მისამართი: თბილისი, გაბაევსკი ქუჩა № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზიტის: თბილისი კლდე.

სტამბოლი. აია-სოფიის დიდებული ტაძარი, გადაქცეული მეჩითად.

1914

ს ა რ ჩ ე ვ ი:

1. გადასახადები—რ. გ-ესი.
2. სომხების წილი საქართველოში.—ბ. კიშინაძისა.
3. გერმანიის და გერმანელები.—დ კ-ძისა.
4. შორეული საღმრთოება (ეგვიპტე).—Candidi-ძისა.
5. პრესა.
6. უერხაღ-გაჭეთებდახ.
7. ეროვნული სიმტკიცე.—თ. ლლონ-ტისა.
8. ფაუსტი.—ა. შ.ისა.
9. ბიბლიოგრაფია.—ს. გარეკახელიძისა.

გ ა დ ა ს ა ხ ა დ ე ბ ი

ყოველი სახელმწიფოს მოქალაქემ იცის რომ გადასახადი პირდაპირი და არაპირდაპირი ის ორი ძუძუა რომლითაც იკვებება სახელმწიფო მექანიზმი. თუ სახელმწიფოებრივი იდეა მისაღებია, მისაღებია მისი ფორმებიც და ამ მხრივ საზოგადოთ გადასახადებს არავითარი დაპრკოლეგა არ აღემატება; მაგრამ მთავარი საკითხი იმაშია, თუ თვით ფორმები ამ გადასახადებისა რა კონკრეტულ სახეს იღებენ ხოლმე. სხვა და სხვა სახელმწიფოში ეს ფორმები სხვა და სხვაა დროისა და ხანის მიხედვით. გადასახადები არიან უფრო სამართლიანიც და ნაკლებ სამართლიანიც; არის ისეთი გადასახადი, რომელიც მთელი თავისი სიმძიმით აწვება მდაბიო, მშრომელ ხალხს, გლეხს, მუშას, როგორც მაგალ. მიწის გადასახადი, ან არაპირდაპირი გადასახადი პირველ საქიროებათა დასაკმაყოფილებელ საგნებზედ—პურზედ, მარილზედ, წუმწუმასა და ნავთზედ და სხ. და სხ.. არის ისეთებიც, რომელთაც იხდის შეძლებული ნაწილი სახელმწიფოსი; მაგ. გადასახადი ძვირფას საქონელზედ, ან გადასახადი შემოსავლის მიხედვით და სხ. ყველა ეს გადასახადები სხვა და სხვანაირად არის განაწილებული სხვა და სხვა სახელმწიფოში, მაგრამ საერთოდ უნდა ითქვას, რომ დღევანდელ კაპიტალისტურ სახელმწიფოებში ეს გადასახადები ერთობ უმართებულაა.

საქვეყნო ომმა, რომელმაც ერთის მხრით ძირიანად შეარყია მთელი მსოფლიოს მეურნეობა და ამით საშინლად გააძვირა ყველაფერი, მეორე მხრით გამოიწვია უსაზღვრო ზრდა სახელმწიფოებრივ ხარჯებისა. საიდან უნდა დაიფაროს ეს ხარჯები, რომ სახელმწიფოს მექანიზმი სრულიად არ დაირღვეს და არ განადგურდეს?—რასაკვირველია ხალხის ჯიბიდან. და აი, ჩვენ თვალწინა ხდება ის განუზომელი ცვლილება, რომლითაც ყველა სახელმწიფო სცდილობს გააძლიეროს და გააათკეცოს შემოსავლის რაოდენობა. ყველა ამ ცვლილებაში პირველი ადგილი უჭირავთ გადასახადებს, რადგან ყველა სხვა გვარი სახსარის გამოძებნა და გაუმჯობესება ომის

დროს ძნელიც არის და აგვიანებს კიდევ უფლის შემოსვლას.

გერმანიამ გააწერა ქვეშევრდომთ ერთდროული სამხედრო გადასახადი შემოსავლის მიხედვით, ინგლისმა და საფრანგეთმა ჯერ მარტო სესხებს მიმართეს და რუსეთში—ორთავეს.

ერთ-ერთ წერილში ჩვენ გვქონდა აღნიშნული, რომ ისედაც მრავალ გადასახადს, განაპირა ადგილებში ემატება ერთი სრულიად უცნაური გადასახადი, რომელსაც სახელმწიფოს აძლევდა არყის მონოპოლია. ის ნაწილი სახელმწიფოსი, რომელიც ითვრებოდა და ამით ზრდიდა სახელმწიფო საღაროს, დღეს, კანონის ძალით, გამოუხიზლდა და მასთანავე მოიგო თვით ამ გამოუხიზლებით, მოიგო იმითაც, რომ არაყზედ დახარჯული ფული შინა რჩება; მაგრამ სამაგიეროდ ის მილიარდი მანეთი, რომელსაც იხდიდა „მთერალი ნაწილი“ სახელმწიფოსი, უნდა გადახდეს ფხიზელსა, ე. ი. ავზნიანის ვალი უნდა გადაიხადოს კარგი ზნის პატრონმა.

ეს უცნაური ვალი, რასაკვირველია, მძიმე ტვირთად დაწვება დანარჩენ მოსახლეობას, რომლის ძველი გადასახადებიც ნატულობენ ბევრად და ახალიც ბევრი ემატებათ.

მაგ. ყველამ იცის თუ რა ძვირი ჯდება საქონლის გადატან-გადმოტანა რკინის გზით ან სხვა რამ საშუალებით. ყველამ იცის ის განსხვავება, რომელიც არსებობს საქონელზედ ადგილობრივ და სხვა რაიონებში, ხაცა საქონლის ფასს ემატება გზის ფასიც, გარდა აღარებელი სხვა ზედსაღებისა. კომისიონერებს, ფაქრების, კანტორების და სხ. ხარჯებისა; რაღა თქმა უნდა, გზის ხარჯი იმდენად დიდია, რამდენსაც მეტს დროსაა საქონელი გზაში და რამდენსაც მეტს მანძილს გაიყლის. და აი სწორედ ამ უმწეო ადგილსა ხვდება ახალი სარკინისგზო გადასახადის ურო. ყველა გადახიდულ საქონელს ემატება ხარჯი, ე. ი. საქონელი თუ, ვთქვათ, ადგილობრივ მანეთი ღირდა და ასი ვერსის მანძილზედ მანეთი და ერთი შაური და ათასი ვერსის მანძილზედ ექვსი აბახა,—დღეს შეიძლება ადგილობრივ ისევე მანეთი ღირდეს, ასი ვერსის სიშორეზედ ექვსი აბახი და ათასი ვერსის სიშორეზედ უკვე

მანეთნახევარი. აი რა შედეგი მოჰყვება ახალს კანონს. ასეთი ხარჯი რომ იშვიათად სახმარ საგნებზედ იყოს და თავისთავად ძვირად ღირებულზედ, როგორც მაგალითად მაშინები, სათამაშოები და სხ. კიდევ არაფერი, მაგრამ როდესაც მას იხდის პური, ფქვილი, შაქარი, ნავთი, წუმწება, მარილი და სხ. — ეს გადასახადი აუტანელი გახდება.

რუსეთში არ არის თითქმის ისეთი ადგილები, სადა ყველა ამ პირველსახმარ საქონელს გადაზიდვად მოზიდვა არა სჭირდებადეს; ბევრგან რამდენ ჯერმეც და აი სწორედ ამ გადაზიდვად მოზიდვანი გაიზრდება ზედმეტი ფასი საქონელისა. მაგალითად, ამიერ-კავკასიაში შემოაქვთ პური და ფქვილი, შაქარი და სხ. ამათი ფასი აიწევს ათი პროცენტით ესთქვათ თბილისში, მაგრამ თუ თბილისიდან გავიდა თელავში, სიღნაღში, გორში ან სხ., კიდევ უფრო იმატებს ფასი, რადგან რკინის გზის გარდა, სხვა გზით საქონელის ზიდვასაც ეყისრება ახალი ხარჯი. ამიერ-კავკასიიდან გააქვთ ნავთი და ამ ნავთსაც ეწერება ახალი საგზაო ხარჯი, გარდა თვით ნავთზე გაწერილ ღირ ხარჯისა აქამდის და ახლაც მომატებულია, ისე რომ ნავთიც უნდა გაძვირდეს ამიერ-კავკასიაში 10—15 პროცენტით და რუსეთში 25 პროცენტამდის. ამავე მდგომარეობაშია შეშა, აგური, ნახშირი და სხ. რომელთაც ორნაირი გადასახადი უნდა დაემატოს იმის გამო, რომ მათი გადაზიდვაც მეტი დაჯდება. ყველა აქ ჩამოთვლილ საქონელში ყველაზედ ძნელი გადასახადი, რასაკვირველია, პურზე და ფქვილზეა, როგორც უბირ-

ველეს საჭიროებაზედ. და სწორედ ამ აუცილებელ საქონელს ედება ზედმეტი ხარჯი: წისქვილიში მიტანილ ხორბალს ედება ფუთზე 3 კაპეიკი, წისქვილიდან გამოტანილ ფქვილს ფუთზე 4 კაპ. ახლო საგზაო ხარჯები*) და უბირველესი საქონელი, რომლითაც თითქმის განსაკუთრებით იკვებება ხალხის უმრავლესობა იქნება გადაძნელები თითქმის მთელი ხარჯების სიმძიმისა, რადგან არც ერთი საქონელი არ არის საჭირო ისე როგორც პური და არც ერთი არა მოძრაობს იმდენს არც რკინისა და არც სხვა გზებზედ. ეს გადასახადი მით უფრო უსამართლო იქნება, რომ იგი მთელი სიმძიმით დააწევება გლეხს და მუშას, რადგან შეძლებული ნაწილი, პურის გარდა სხვა ბევრი სანოვაგითაც გამოიკვებავს თავსა და საზოგადოთაც გაუძლებს ცხოვრების გაძვირებას. სოფლის მეურნენი და მუშები კი, რომელნიც უდიდეს უმრავლესობას წარმოადგენენ რუსეთის სახელმწიფოში, სხვა გადასახადებითაც მძიმედ დატვირთულნი, ვერ გაუძლებენ ამ ხარჯებს და აქამდისაც ეკონომიურად წელში გატეხილნი, ომის შემდეგ უარეს მდგომარეობაში ჩაევიფდებიან.

მაშ სად არის ხსნა? რასაკვირველია, საუკეთესო საშუალება ხაზინის შევსებისა არის — ეკონომიურ ძალთა აღორძინება და განვითარება, რასაც სახელმწიფომ ყოველგვარად უნდა შეუწყოს ხელი

*) ეს ცხობება მოგვყავს „რუსკ. ველომასტის“ № 272.

საშინელი სურათი გერმანულ წყლის-ქვეშა მაგალი ხავებისა ეილპელმს გაფენის ნავთსადგურში.

ეხლავე, რომ გაუძღოს ხალხმა კრიზისს, მაგრამ ვიდრე ეს გრძელი გზა გამოაკეთებდეს ბიუჯეტს, საჭირო იყო შემოღება ისეთი გადასახადებ სა, რომელნიც გაწერილ იყვნენ შეძლებისა და შემოსავლის მიხედვით. ვინც განსაზღვრულ ნორმაზედ მეტ შემოსავალს იღებს, ის უნდა იხდიდეს მეტსაც, რადგან სახელმწიფო მას აძლევს ყოველგვარ უპირატესობას და ხალხი კი ყოველთვის სიღარიბესა და უუფლებობაში ღვეს სულსა. ჩვენის ღრმა რწმენით, მარტო ასეთს სამართლიან გაწერას გადასახადებისას შეუძლიან წამოაყენოს ფეხზედ წელ-გატეხილი მეურნეობა ხალხის უმრავლესობისა, რომელიც შეადგენს თვით სახელმწიფოს უდიდეს ბურჟსა.

რ. გ.

სომხების როლი საქართველოში

უკანასკნელ დროს სომხურ პრესაში ნამეტნავად ხშირად იმეორებენ ერთ აზრს, რომლის სიყალბე დღესავით ცხადია. პირველი დაუმალავი გამოლაშქრება ამ სფეროში ეკუთვნის ბ-ნ იშხანიანს. ეხლა მას ბევრი სხვაც აპყვა, ზოგი ცხადათ, როგორც მაგალითად „კავკ. ჟურნალისტი“-ის თანამშრომელი, ზოგი კი „დიპლომატურად“ („კავკ. სლოგო“-ს პუბლიცისტები).

ეს არის აზრი სომხების ვითომდა ეკონომიურ და მრეწველობით პირველობაზედ ამიერ კავკასიაში. ჩვენაო, ამტკიცებენ ისინი, კიდევაც შევითვისეთ ევროპული ეკონომიური წესი და ქართველები ჯერ ფეოდალურ კანიდან ვერ გამოსულანო. — „ჩ მოგვეცალონ და დაგვანებონ ნებით ბურთი და მოედანი — სულ ერთია, ჩვენ დაგვრჩებაო.“ (იხ. იშხანიანის წიგნი).

ასე რომ ყოფილიყო საქმის ვითარება, მოკლე ხანში ამიერ-კავკასიის ბატონებად და გამგეთ მართლაც სომხები გახდებოდნენ. კანონი ისტორიისა ასეთია — ჩამორჩენილი ხალხი გზას უთმობს წინ წაწეულს და მისი ეკონომიური მოხარკე ხდება.

საბედნიეროდ ჩვენი ქვეყნისათვის, ეს სიმართლეს მოკლებულია და იმის მაგიერ რომ ჩვენ გულშემატკივარს და მაღალკულტურულ მუხობდებისაგან დაარსებულ სამოთხეს ვუცდიდეთ — ბეჯითად უნდა მოვკიდოთ ხელი მუშაობას და ჩვენი ხალ-

ხის ბედი ისევ ჩვენ განვაგოთ და გავაუმჯობესოთ. აზრი სომხების ეკონომიურ და მრეწველობითი კეთილდღეობაზედ სწორედ მდენად არის „შემცდარი“, რამდენადაც ეს საჭირო არის სხვა და სხვა „დიპლომატურ“ მიზნებისათვის, მაგრამ ჩვენ შემდეგ შევვებით, ეხლა კი გავსინჯოთ თუ რაში მდგომარეობს სიყალბე ზემოდ მოყვანილი აზრისა.

„კლდე“-ს № 34 ავტორი წერილისა — „ომი და ქართველ-სომხთა ურთიერთობა“ სრულის სიმართლით ამტკიცებს რომ „დიდი მასა სომხის ხალხისა სიღარიბეში და საცოდაობაში ღვეს სულსა“.

ყველასათვის, ვისაც კი უნახავს მათი სოფლები და მათი სოფლის ხალხის ცხოვრება, ცხადია ესა. რუსეთში თუ ასეა, წარმოიდგინეთ როგორი უნდა იყოს მდგომარეობა სოფლის ხალხისა ოსმალეთში? რასაკვირველია სომხის პუბლიცისტებმა ძალიან კარგად იციან ეს ყელაფერი.

სომხის ერთი არავითარ ეკონომიურ ძალით და იარაღით არ არის აღჭურვილი — ძალად თავის დაბრმავებაა ამის მტკიცება. ერთი ჯგუფი გასუქებულითა ვერ გააძღობს მშიერთა ოკეანეს.

არამიანცების და მანთაშოვების ფული არაფერია, თუ ხალხი ლატაკია და ადამიანურად ვერა ცხოვრობს. ასჯერ მეტიც რომ იყოს მდიდარი სომხები, ეს მაინც არ გაამდიდრებდა სომხის ხალხს თუ ის არ ადგია გზას ეკონომიურ და კულტურული გაუმჯობესებისას. მაშინაც იქნებოდა ჯგუფი მდიდართა და აუარებელი რიცხვი ღარიბ-ლატაკთა და ეკონომიურად უძლურთა.

ხალხის ეკონომიური ძალა დამყარებულია მეურნეობის, მრეწველობის და ვაჭრობის განვითარებაზედ. საკმაო მდიდრად მხოლოდ ის ხალხი ჩაითვლება, რომელიც მართლა მოწადინებულია დაიმუშაოს ის სიმდიდრე. რომელიც ბუნებამ მის წინ დაჟანტა.

გავსინჯოთ თუ როგორ და რაში გამოიხატება სომხის ერის ეკონომიური კეთილდღეობა და პირველობა.

მეურნეობის მხრივ არა თუ წინ წაწეულად, არამედ სხვებზედ ჩამორჩენილად უნდა ჩაითვალოს სომხობა კავკასიაში. გერმანელ კოლონისტებს რომ თავი დაუაწებოთ, რომლებმაც საუკეთესო მანქანები შემოიღეს ჩვენში, ჩვენ ქართულ სოფლებშიაც. როგორც ქუთაისის, აგრედვე თბილისის გუბერნიაშიაც ბევრად უკეთ მიდის მეურნეობის საქმე. ვასაკვირველიც არ არის: ჩვენი ხალხი საუკუნოებით შეთვისებულია მიწის დამუშავებას და კარგ მოსავ-

ლიან ადგილებში სცხოვრობს. — უკანასკნელ დროში კი (შეგვიძლიან სიამოვნებით აღვნიშნოთ) ხშირად ტექნიკურ გაუმჯობესებასაც შეხედებით სოფლებში. — ჩამორჩენილი ევროპიელ ხალხებს და რუსეთსაც, გარეშე პირობათა ზევაფლენით, ჩვენი ხალხი მაინც ამ მხრივ კარგ და სწორ გზას ადგია — მონდომებული შიშის შექმნას და მის დამუშავებას, ის დიდ ნაციონალურ საქმეს აწარმოებს.

მრწველობა და ტექნიკური განვითარება კაცს კაციაში ჩვენი აზრით ჯერ აკვნიდანაც არ ამოსულა. ეს ვეებერთელა სიმდიდრის წყარო აგერ ასი წლის განმავლობაში ხელუხლებლად რჩება. მადნეულობა, საზღაპრო მძინარე „შხეთუნახავისა“ არ იყოს, მიწის გულში მიდუმებული და ამთოინფინტრებს უცდის. წყალვარდნილები მილიონ ცენის ძალას კლდეებზედ ახეუტებენ და ჰაერში აფრქვევენ; გზები ან არ არსებობს და ან გაუფლელია ის, რომ სოფლები კი არა ქალაქებიც მკერობლანების იმედით ცხოვრობენ.

მხოლოდ ის არის დამუშავებული და განოყენებული, რისიც მიტოვება და მიგდება ფიზიკურად შეუძლებელი იყო. ასეთია ბაქოს ნავთი, ქიათურის შავი ქვა და სხვა რამდენიმე მაგალითი ბუნების სიმდიდრის უტილიზაციისა. — ამათშიაც უცხოელებს ეკუთვნის ნახევარზედ მეტი ნამდვილი ტექნიკური მუშაობა.

პირდაპირ გაუგებარია, რაზედ ამყარებენ ბ.ბ. იშხანიანცები ასეთს გაბედულ ოპტიმიზმს. მათი კილოთი მოლაპარაკეთ უკან ვრუბის, ამსტრონგის, ვიკერსის ქარხნები, ნიაგარის უტილიზაცია და პანამის არხის გაყვანის საქმე მაიც უნდა ჰქონდეთ. ნეტავი, რაში გამოიხატა სომხების მაღალი ტექნიკური და ეკონომიური განვითარება?

ნეტავი მათ, ვისაც ბოზარჯიანცის თამბაქოს ქარხანა მიუწვდომელ ტექნიკის იდეალად ვიანჩით! ჩვენ ნუ წავბაძავთ ამგვარ ოპტიმიზტებს... მრწველობითი კარგად მყოფობაზედ მაშინ ვილაპარაკოთ, როდესაც ელექტრონად ვაქცევთ ჩვენ მდინარეებს, რკინის გზებით დავხლართავთ საქართველოს, ქარხნების შენობებით ავაფსებთ მთებს და მინდვრებს. შორს, შორს არის ეს დრო და არც ის ვიცით შევიძლებთ თუ არა ამას, ვეცადოთ კი და გვახსოვდეს რომ ნამდვილ მონდომებას ვერაფერი შეუღობავს გზასა.

დარჩა მხოლოდ ერთი მხარე ხალხის ეკონომიურ ცხოვრებისა რომელიც უნდა გავსინჯოთ.

ვაჭრობის ნიჭი სოხეპს თათქოს ოვით ბუნე-

არაბული დერვიში ოსმალეთში.

ბისაგანა აქვთ მინიჭებული. — რიცხვით უპირატესობა ამ სფეროში კავკასიელ ხალხთა შორის მათ ეკუთვნის. — რასაკვირველია ძნელია ებლავე გადაწყვეტა იმისა, თუ როგორ იქნება საქმე მომავალში, როდესაც კავკასია სრულებით შეიცვლის ფიზიკონომიას და მრწველობის ერთ-ერთ ცენტრად შეიქნება რუსეთში. — ეხლა კი სომხები სხვებზედ უფრო არიან მონდომებულნი ამ სფეროში მუშაობისა.

მაგრამ აქაც მოიპოვება ბევრი რამ დასაფიქრებელი მათი პუბლიცისტებისათვის, რადგანაც ეს თვისება კარგსაც მოასწავებს და ავსაც.

სომხების ვაჭრობა არის კომისიონერობა, არის გადაყიდვა სხვისაგან ნაყიდ ნივთებისა. ამაზედ შეიძლება მიპასუხოთ რომ საერთოდ ვაჭრობა არის ფართოდ დაყენებული კომისიონერობაო. დიახ, მაგრამ განსხვავებაც იმაშია რომ მაგალითად ინგლისის ვაჭრობა არის გაყიდვა-გადაყიდვა ინგლისისავე ნაწარმოებისა და ნართლაც შეიძლება ინგლისის ხალხის ეკონომიური ძალა ვაჭრობით გაზომოს. ასეთივე გაზომვა მაგალითად ებრაელთა ეკონომიურ მდგომარეობისა შეცდომა იქნებოდა. რუსეთში ბევრს ადგილას პურის საზღვარ-გარედ გატანა ისე ვერ მოხერხდება რომ პურმა ებრაელ კონი-

სიონერების ხელში არ გაიაროს. განა ეს ებრაელების ეკონომიურ ძალას და განვითარებას ამტკიცებს?

ერთ მშვენიერ დღეს ამ ადგილს სახელმწიფომ რომ საქირა დაწესებულება დააარსოს, ან თვითონ პურის გამყოფელებმა რაიმე ამხანაგობა შეადგინონ და თვითონ შიაწოდონ პური ნავთსადგურებში საზღვარ-გარეთელ მყიდველთ—კომისიონერების კეთილდღეობას ბოლო მოეღება. მიწის და მუშავებაც რომ ებრაელების ხელში ყოფილიყო, ებრაელი ხალხი ამგვარ გაუმჯობესებით გაყიდვის საქმისა, მხოლოდ ფეხს გაიმაგრებდა. მაგრამ საქმეც იმაშია რომ პური რუსების ხელშია. აი ამითი აისნება ის სიტყვება, რომელიც წამოსცდა დებუტატ ვინავერს საგლეხო ამხანაგობათა შესახებ: „*Это тихий погром!*“

ჩვენა გვგონია რომ ამ შემთხვევაში ფრაზული ფრაზა: „*Comparaison n'est pas raison!*“ არ ითქმის. ეს შედარება ებრაელთა კომისიონერებისა და სომხების ვაჭრობისა კავკასიაში მარტო შედარება კი არ არის—არის გამოაშკარავება მათი ვაჭრობის ფიზიონომიისა და მისთვის ნამდვილი სახელის დარქმევა! ამ ფიზიონომიის ერთგვარობა ხსენებულ ხალხებისა დამყარებულაა მათ ბედის ერთგვარობაზედ. ორივე გაფანტულია სხვა ხალხების შორის და ორივე მხოლოდ ზოგიერთ ქალაქებში თუ წარმოადგენს უმრავლესობას მცხოვრებლებისას.

ბ.ბ. იშხანიანცები ამ ერთგვარობაზედ კარგად უნდა დაფიქრდნენ.

ვიმეორებთ, კავკასიის ეკონომიური და მრეწველობითი განვითარება ეხლა იწყება მხოლოდ. ეჭვი არ არის ეხლანდელი ომი მძლავრ იმპულსად იქნება ამ განვითარებაში და დააჩქარებს ზრდას კავკასიის ეკონომიურ ძალებისას.

ჩვენ ვფიქრობთ რომ ბუნების სიმდიდრე ამ მხარეში ყველასათვის საყოფია. საქირა მხოლოდ ყველამ შეიგნოს რომ წართმევიანი პოლიტიკა ეხლანდელ დროში არც მძლავრ ემუშავება და როდესაც ამ გზას პატარა ხალხი ადგება, ის მათემატიკური სისწორით იმზადებს შავს დღეებს.

ამიერ-კავკასიის დიდი მომავალი განხორციელდება რუსეთის მზრუნველობის ქვეშ. რუსეთს შეუძლია ბევრად ააჩქაროს მისი განხორციელება, რაც რასაკვირველია იმპერიისათვის მხოლოდ სასურველი და მარგებელი იქნება. მკვიდრი ცხოვრებით კი ამიერ-კავკასიისა კარგად უნდა იყვნენ გაცნობილი იმ საზღვრებს, რომელთა გადაბიჯება აუცილებლად გამოიწვევს უკმაყოფილებას და შეტაკებას.

ეხლა, როდესაც ყველა ერთი მისწრაფებით უნდა იყოს გაერთიანებული, მტერი მოიგერიოს და ჩვენ შებრძოლთ გაუადვილოს მოქმედება, იშხანიან-ცისებური გამოლაშქრება, რაღაც სასაცილო, სასიკრხვო და გაუგებარ დისონანს წარმოადგენს. ამ დროს არც კი ღირდა პასუხის გაცემა, ერთი რამ რომ არ იყოს ამ გამოლაშქრებაში საყურადღებო:

აშჯორგა, სკდილობენ სხვა ვილაცა შორეული დააჯერონ, რომ კავკასიაში მხოლოდ სომხები წარმოადგენენ სანდო საბირკველს მომავლისათვის. ვინ იცის, იქნებ მეორე მილიუკოვი აღმოჩნდეს კიდევ სადმე?

საბედნიეროდ, საამდროისო ზომით რომ გავზომოთ, რუსეთი ცხრა მთას იქით აღარ არის. იქაც ბევრს გვარიანადა აქვს წარმოდგენილი ჩვენი საქმეთა მსვლელობა. იშხანიანცების გასოლაშქრებას და აზრს იქაც ნამდვილ ფასად დააფასებენ.

ბ. ჭიჭინაძე.

უორეული სალოზანი

ჩუ! პრისხანე ოკვანე ქვესკნელთ რახტით არღვევს ზვირთებს,
 ბნელნი სულნი საყვირს სცემენ, ზე ასწევენ არწივის ფრთებს,
 და, ვით სასძლოს ჯერის წერის წინ კდება-მოსილს, ნახს და მორცხვსა,
 ისე რთავენ თეთრ არშიით გადმოკადულ შძრწოლავ კონცხსა,
 აირია ცა და მიწა, გრიგალი ჰქრის, მზე ბნელდება,
 გვირგვინოსანთ გვირგვინობა სკვიპტრის მსხვრევით გვირგვინდება,
 თეთრ კაბოსან ქალწულების სისხლი მოსქეფს, ღვარად სკდება
 და უდაბნოს ცის ცრემლსავით უნაყოფოდ იკარგება.
 ვით მგლოვარე ახგელოზი მეც ვკრებ ვარსკვლავთ ყვაფილებსა,
 თან მოვთქვამ და თან ვატირებ ჩემს ოცნების ფერიებსა.
 ველარა ვქვრეტ განთიადსა ვარდის ფერად აცისკრებულს,
 ვერც თუ მორცხვად მომლიმარე მოციმციმე მის ცის კრებულს.
 სდუმს ბუ ბედი მარად კრული, ჩემს თხოვნასა არად იღებს,
 თვითონ მუნჯი მეც მამუნჯებს, ხან თვის ხმაზე დამაკივლებს.
 აღარ ვიცი, ვის მივმართო? აღარ ვიცი, სად წავიდე?
 ტყვედ-ქმნილების ჯოჯოხეთის ცეცხლი გულზე წავიკიდე!
 უხმოდ ვამცნევ მკრემლავ ვარსკვლავთ გზა გამიხსნან მშობელ მხარის,
 მამცნონ, რას იქნე მისი ბედი წყლულის ბეჭდათ გულზე მაზის!
 ჰგლოვობს? კვალად ბორკილშია? ან ყრუდ ისმენს ზეცის ქუხილს?
 თვით მწუხარე არად იმჩნევს მთელს მსოფლიოს მოთქმა-წუხილს?
 სიზმრად იყო, როს შეესმა დრტვინვა შმაგი, შესაზარი?
 უხმოდ დარჩა, არად ილო ქვეყნის ნგრევა და ზანზარი?
 ან იქნება ისიც აღსდგა, ოქროს ზოლებს ცაში ავლებს
 და მოქნილი საკვეთელით ჩემს ოცნებას აქანდაკებს?
 ან, ვინ იცის, სიზმარში მყოფს წაუშაღეს ეშხის ღიმი
 და სისხლ შეთხვრილ გულისპირზე ჩაუმწკრიეს სევდის ღილი?
 სათნოებავ, სათნოებავ! განესვენე მშვიდ სარეცელს,
 თუ რომ მართლა მშობლის გული მოუსპია სიკვდილის ცელს!
 მაგრამ არა! რას მიქვიან მუხთალ ბედის კალმის წერა?
 ჩემს წინაპართ ფერფლმა შექქმნა საშობლოს ცა და მისი კერა!
 მწამს, რომ ისიც ლაღად მღერის ვითა გედი თეთრ ფრთა-ყელა,
 და შვიდ ფერად ცისკროვანებს მის გვირგვინის ცისარტყელა!

Candide.

ბრიუსკდა.

10 დეან. 1914 წ.

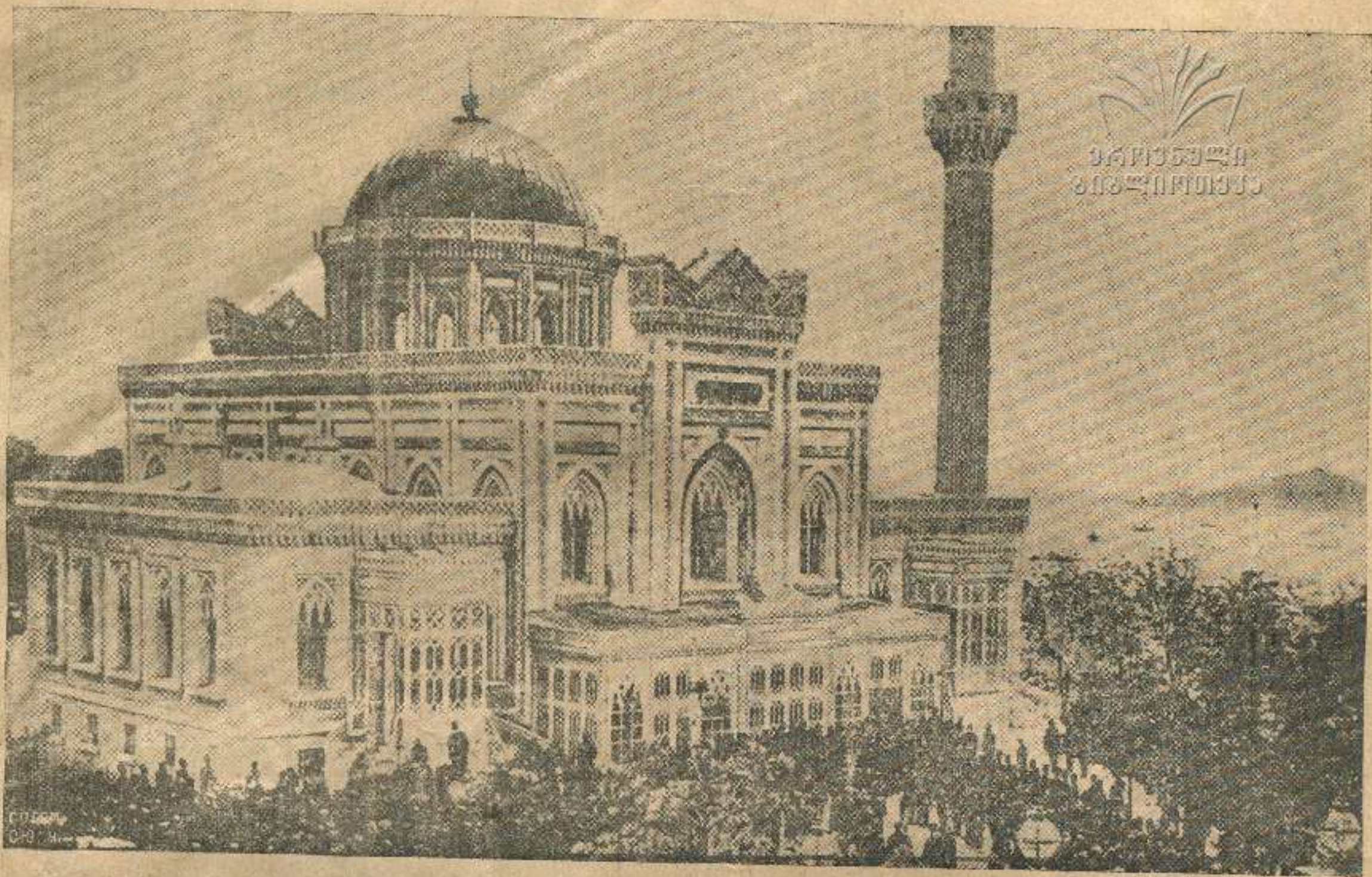
გერმანია და გერმანელები

I

დღეს ბევრ რამეს ლაპარაკობენ გერმანიაზე. მტრულმა განწყობილებამ უკანასკნელ გათახსირების წერტილამდე ჩამოიყვანა გერმანია. დღეს სიტყვა „გერმანული“ საშინელების შემეცნებადაა მიჩნეული, ბარბაროსობის და უსამართლობის სინონიმად. გაზეთების ფურცლებზე ხომ ათას რამეს კითხულობთ გერმანელთა სიმხეციეზე და თითქმის მართლაც არის ესა, მაგრამ ისე მოსჩანს, თითქო ყოველ ბოროტების ბორიზონტზე მხოლოდ ერთ გერმანიას აუგია თავისი რკინის სამეფო, სადაც გაბატონებულ უხეშ ძალას შიშისა და ხარის ფრთები გაუშლია. პირდაპირი 42 სანტ. ზარბაზნები, — თითქმის ყველგან სიმფონია, რომლის ნაწინაში იწრთობოდა დღეს წამოქოჩრილი და თავით ფეხამდე იარაღში ჩასმული საზარელი ტვეტონი ამას იძახიან და ამოწმებენ სამხედრო პირნი, ამას იძახიან და ამოწმებენ მშვიდობიანი მცხოვრებნი, ამას იძახიან და ამოწმებენ თვით მეცნიერნიერნი და ფილოსოფოსნიც კი, რომელთათვისაც, ეროვნება და სამშობლო უფრო პირობითი ტერმინია, ვიდრე ეს უბრალო მომაკვდავთა აქვთ წარმოდგენილი.

მერე და საიდგან წარმოსდგა ეს ზიზღი? რომ ამ კითხვაზე ვუპასუხოთ, სჯობს, ჩავიკეტოთ ობიექტივობის ფარგლებში და ეხლავე განვაცხადოთ, რომ ჩვენთვისაც, როგორც ყველა კეთილ და სინდისიერი მოაზრესათვის, ამა თუ იმ ერის ისტორია არ წარმოადგენს დანაშაულობათა ქსელს, ხოლო თვით ეროვნული სული აუღაგმავ ძალმომრეობას. ეს თვით ბოროტებაა. ამ პრინციპით ხელმძღვანელობა სახელმწიფოებრივი ავაზაკობაა და მეტი არაფერი. არც თუ საქმე პირად სიმპატია-ანტიპათიას შეეხება. თუ რამე ჩვენ მიგვაჩნია ბოროტებად, მისი ღირებულება ყოველგან ერთგვარი უნდა იყოს, დღეს შურდული გატყორცნილია გერმანიისაკენ, მაგრამ აქ თვით გერმანიაცაა დამნაშავე, ვინაიდან იგი გაუმაძღრობას და ძალმომრეობას იჩენდა მსოფლიო ბაზრების დასაპყრობად, ვაჭრობა-მრეწველობის ხელში ჩასაგდებად. მაშასადამე, ის გოლისთი, რომლის წამოქცევა სურთ დღეს, მართლაც გერმანიის მილიტარიზმი კი არ არის, არამედ საზოგადო მეტოქეობა, რომლის მფარველად საზოგადო მილიტარიზმი გამოდიოდა. ისტორიამ

არ იცის დედინაცვლობა, პირიქით იგი ყოველთვის მისი მფარველია, ვინც მხნეობას და სიმდიერეს გამოიჩენს. გამარჯვებულს აქვს უფლება სოკოცხლისა, სუსტი უნდა გაპქრეს, აი მისი ბუნებრივი კანონი, რაიც დარვინის აქეთ არსებობს. სავსეა კანონად აღიარებულ იქნა. და აი გერმანიის დანაშაულები სწორედ ეს ძალადობა იყო. გერმანია სულ ნორჩი სახელმწიფოა. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ იგი არსებობს როგორც ფაქტორი, თითქმის გუშინდელი დღის აქეთ; დიახ, სწორედ გუშინდელს აქეთ უწევდნ მას ანგარიშს, თორემ ამ ასი წლის წინად მის ეროვნულ მისწრაფებას თუ სხვა ერთადმი სიმპატია-ანტიპათიას თითქმის ყურადღებასაც არ აქცევდნენ. მაგრამ დაულაღაჟმა მუშაობამ, ძლიერმა ენერგიამ იგი უმაღლეს მწვერვალამდე აიყვანა: განსაკუთრებით ბისმარკის შემდეგ, რომლის რკინის მარჯვენამ სასტიკად შეშპოქა გერმანული სამთავრონი ერთ სახელმწიფოდ. ჯერ მაშინვე აღდგათ იგრძნეს გერმანიის დიდი მომავალი და ამიტომაც ასე რიგად ეზიზღებოდათ მის სამთავროთა გამაერთებელი ბისმარკი, რომელმაც ერთხელ სამართლიანად წარმოსთქვა რეიხსტაგში: მთელს ევროპაში ჩემზე უსაზიზღრესი ადამიანი სხვა აღარავინ მიაჩნიათო. და აი დადგა მომენტი, როდესაც ბისმარკის ბედი წილად ერგო მის მიერ გაერთიანებულ ერსაც. ყველას თაიგული კი საფრანგეთია, რომელიც ქვემარტებისათვის იბრძოდა, სხვა ერთა თავისუფლებისთვის ჰღვრიდა სისხლს... რაც არის, მსოფლიო ისარის... მაგრამ ვინ არ იცის, რომ უცხო ერთადმი სიმპატია ამა თუ იმ ძლიერი ერისა დამოკიდებულია პირად ანგარიშებზე, რომ იქაც ეგოისტური პოლიტიკაა მთავარი ღერძი, რომლის გარშემოც ტრიალებს მათი თავ-განწირულება. და მართლაც, განა დღეს ინგლისმა მართლა ბელგიელების სიყვარულით აიღო მახვილი ან იქნებ წარსულში ლიუდოვიკ-ფილიპემ იმიტომ შემოარტყა ალყა ანტვერპენს, რომ ბელგიელებისათვის თავი გაეცხელებინა? აბა გავიხსენოთ ეს ფაქტი და დაინახავთ, რომ ლიუდოვიკ-ფილიპემ სწორედ იმიტომ იბრძოდა, რომ ლეოპოლდ I მისი სიმამრი იყო, რომელსაც შეეძლო თავის მხრით დახმარებოდა მას ნორჩი ტახტის გამაგრებაში. ასევე იქცეოდა ნაპოლეონ მესამე, ჯერ კიდევ რეგენტობის დროს, როდესაც რომის რესპუბლიკას წინააღუდგა და კლერიკალების გული მოიგო, ხოლო საიმპერატორო კვერთხის აღების შემდეგ იგი იტალიას მხარში ამოუდგა ავსტრიის

სტამბოლი, დიადი მეჩეთი „გამიდიე“.

დასამარცხებლად. მერე რა იყო ამის მიზეზი? რა თქმა უნდა, მისი ფარული გულისთქმა იმ დროს საფრანგეთს მეტოქეობას უწევდა ავსტრია. და აი, სწორედ მის დასაძაბუნებლად და არა იტალიელთა მამულიშვილებისა და წინაპართა საფლავების დასაცავად, ამართა მახვილი. მართლაც, ის მიზანს მისწვდა. ავსტრია დამარცხდა. საფრანგეთს პირველობა დარჩა ევროპაში. ზავი ისე ჩამოაგდო, რომ მოკავშირე ვიკტორ ემანუილს არც კი შეჭკითებია. ომში ჩარევის გამო მან წანახელი აინახლაურა, ნიკა და სავოია შემოიერთა. მაშ აქაც რა ფასის სინპატია—ანტიპატია უნდა ვეძებოთ ამ პოლიტიკურს მოქმედებაში? არც ერთი ნაბიჯი არ გადაუდგამს საფრანგეთს პატარა ერთა დასაცველად, რომ უშველებელი ნაწილი ნადავლისა თვითონ არ დაენარჩუნებინოს. პატარა ერების მოსარჩლეობა საფრანგეთის მხრით მის საახალშენო პოლიტიკაში უნდა ვეძებოთ, თუნდა მაროკოში, სადაც ყოველ წელს გაისმოდა ფრანგთა თოფის ხმა. და ეს პოლიტიკური კანონი იყო ყველგან.

მაგრამ რა საფრანგეთი, ან ინგლისი? თვით პოლანდია, პატარა პოლანდია, ანუ ბელგია უარეს ცოდვებს არ სჩადიან? ვინ იტყვის ამ მხრივ, რომ უცოდველი ვარო! მაგალითების ჩამოთვლა კიდევ ზედმეტად მიგვაჩნია. დღეს კი დამნაშავის სკამზე გერმანია ზის, რადგან მან დაიწყო ომი იგი ვერაგულად მოიქცა. ვერაგულია მისი ომის საშუალებანიც... არ დაინდო ლუვენნი... რეიმსის ტაძარი დაანგრია... მალინის საკრებულო ტაძარიც მოსთხარა ძირიან... მშვიდობიან მცხოვრებლებს არბევენ, ასახიჩრებენ... და მართლაც ასეა.. და რომ სურათი უნაკლულყო იყოს, ავტორიტეტული, უფრო სრული, მიმართავენ უფრო უტყუარს საბუთებს, გერმანელთა წყაროებს... გერმანელ ჯარისკაცთა წერილებს, რომ თვით ისინი არ უარპყოფენ თავიანთ სიმხეცესაო. აი, თვალწინა მაქვს „რუსკ. ვედომოსტი“, რომელიც დღეს სხვა ჟურნალ-გაზეთებზე უფრო ობიექტურია. აქ, სხვათაშორის მოყვანილია გინდენბურგთან საუბარი

და ერთი ჯარისკაცის წერილი; *) სადაც უადამიანობა უღიარებიათ გერმანელებს მთავარ პრინციპად, რომ ომს მალე ბოლო მოუღოთ და გავიმარჯვოთო. წერილი, მართლაც, ქრუანთელს მოკვების ადამიანს. ქვის გული უნდა გქონდეთ, რომ ცრემლები არ გადმოგცვივდეთ. მხოლოდ წერილის ავტორი ჯარისკაცი რომაულ უღმობელოებაზე თავსა სდებს და სასტიკად ასრულებს უფროსის განკარგულებას, რის გამოც შიმშილის მსხვერპლი უნდა გახდეს მოხუც ადამიანის ოჯახი და უმწეო მისი ცოლშვილი. რა არის ესა თუ არა ბიბაროსობა? რა თქმა უნდა, ველურობაა ეს, მაგრამ ჩვენ გვაიწყობა, რომ თვით ომიც ველურობაა! ორში ერთი, ან ომი, ან და მშვიდობიანობა.

დ. კ - ძე.

(დასასრული იქნება).

* „ახ. რუსკ. ვედ.“ № 271 „Германский террорь“.

მ რ ე ს ა

რეინსტაგში ამასწინად საიმპერია კანცლერის სიტუაციის შემდეგ სოციალ-დემოკრატიულ ფრაქციის ლიდერმა ჰანსემ შემდეგი სიტუაცია წარმოითქვა:

„ფრაქციის სახელით ვამბობ. რომ ის ფაქტობრივად, რომელიც ესაა ჩვენ გაგვაცნა საიმპერია კანცლერმა ბელგიისა და ლიუქსემბურგის შესახებ ვერ გაამართლებს იმ შეხედულებას, რომელსაც 4 მარტის დღისთვის იცავდა საიმპერია კანცლერი. ამის შემდეგ სოციალ-დემოკრატიულ ფრაქციის დავალებით შე შემამაქვს შემდეგი განცხადება: „სოციალ-დემოკრატიულ ფრაქცია იმავე შეხედულებას აცხადებს, რაც 4 მარტის დღისთვის. გამოსთქვა. ომი, რომლის დროს მაზუზები ეკონომიურ ინტერესების წინააღმდეგობაში მარხია, ჩვენ უკანასკნელ წუთამდის ვებრძოდით. მაგრამ ვერ კიდევ ჩვენ საზღვრებს გვლავ მტრის წაწი ემუქრება. ამის გამო, გერმანიის ხალხმა უნდა მოიკრიფოს მთელი თავისი ძალა ქვეყნის დასაცავად. ამიტომ სოციალ-დემოკრატია ვეღვა კრედიტებს ამტკიცებს. ვერ კიდევ 4 მარტის დღისთვის, ჩვენ მთელ ინტერნაციონალთან ერთად ვადიარეთ, რომ უფროსი ექს ნაციონალურ დემოკრატიულ კონფერენციის უფლება აქვს. ჩვენი შეურყეველი

რწმუნაა, რომ ერების წარმტებით განვითარება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა არც ერთი შეტაკის დამოუკიდებლობას არ შეეხება და ამით ახალ ომის წარმოშობას ხელს არ შეუწყობს. ჩვენ იმავე ნიშნულზე ვდგებით, როგორც მარტის დღის განცხადება: ჩვენ მოვითხოვთ, რომ როგორც კი ჩვენი მიზანი მიღწეულა იქნება და მოწინააღმდეგეები წაიყვანოს, მაშინვე მოისურვებენ, ომს ბოლო უნდა შეეფაროს ისეთი წაკით, რომელიც შესაძლებელია შექმნის მეზობელ ხალხებთან შეგობრობას. ბოლოს ორატორმა პროტესტი განაცხადა საიმპერიალს საუფარუდის ნადავის ქვეშ სხვა ხალხთა მიმართ ღვარძლის დათქვის წინააღმდეგ. დასასრულ მან მოითხოვა ტესტურის გაუქმება.

(„ახ. აზრი.“)

ეურნალ-გაზეთებიდან

პოლონელთა რაზმელები

იმ კამპანიაში, რომელმაც გაილაშქრა პოლონელ ორგანიზატორ ვიტოლდ მარჩინსკის წინააღმდეგ, თავისებური ნაყოფი მოიტანა. პოლონელთა რაზმის ორგანიზაციის იდეამ ვერ გაიმარჯვა. ვერ გაიმარჯვა იმიტომ, რომ მის წინააღმდეგ ამხედრებული იყო ადგილობრივი პრესა. ამიტომ პოლონურ კარბუსში, სადაც 50,000 კაცამდე უნდა შესულიყო, დღეს მხოლოდ 200 კაცი ჩაწერილი; ესენიც სულ სოფლებია არიან, დარბეულ მხარეებიდან გამოქცეულნი. მათი სურვილია შური იძიონ მათდამი, ვინც მათი საჩიო-საბადებელი გაანადგურა.

არც თუ პროვინციებშია ხეირიანად პოლონურ რაზმების საქმე. მცხოვრებნი ერთობ არ თანუგრძობენ ამ იდეას. დღემდე პროვინციულ ქალაქებიდან მხოლოდ ხელში დაუჭირა მხარი, სადაც ოცი რაზმული გამოვიდა. ვარშავაში შემდგარი რაზმი 22 გიარკ. გაემგზავრა სადგურ ნ... სადაც აფიცრების ხელმძღვანელობით ოცი თავის განმავლობაში დაჭეოფენ სავარჯიშოდ. შემდეგ, რა თქმა უნდა, ესენი გაემგზავრებიან მთავარ-მომქმედ არმიასთან შესაერთებლად.

სადგურ ნ — ზედ რაზმულთა სავარჯიშოდ დათმობილი აქვთ საავტონომიო ინსტიტუტის შენობა.

რაზმის შემდგომი იდეას მხარი დაუჭირეს უფრო აქტიურად მეთოდ პოლონელებმა, რომელთა რიცხვი 5,000 კაცამდე აღის. მაგრამ ეს რაზმელები ინგლისელებთან ერთად იბრძობებენ... „ზაკ. რეჩ.“

ოსმალეთის ასპ რეზი

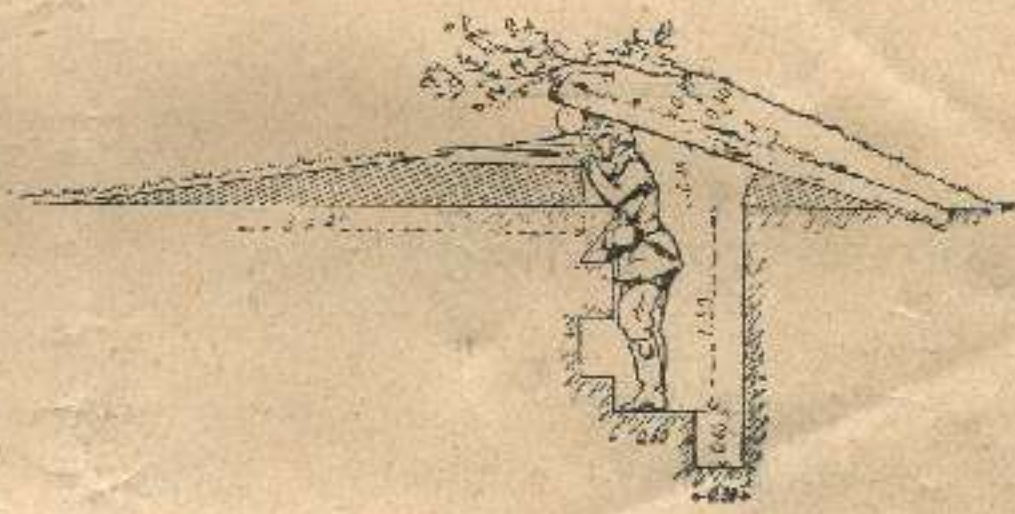
გაზეთი „რეზ“-ის კორესპონდენტი სწერს: დაჭრადი საფლავები დიდის პატივისცემით იხსენიებენ ოსმალეთის ჯარისკაცებს. ოსმალელებს დღეს დირსებას გერმანელებთან შედარებით ის შეადგენს, რომ შეტადამტანნი არიან. მშაფრები, ხეკრად მიშქალება უკანასკნელ წუთამდის იბრძვიან. ბრძოლის ველზე დიდი თოვლია, ძლიერი ყინვაა, მაგრამ ოსმალეები არაფერს ერიდებიან და თითქმას უგეშიშეუფა დადიან. ავსტრიელები და გერმანელები ერთს საათად ვერ გაუძლებდნენ ამდენს გასაჭირს, ოსმალეები კი უფელაფერს იომუნენ და ტუვად ნებდებიან რუსებს მხალად შამინ, როცა აღარავითარი ხსნა არ არის. ძლიერ უჭირთ ოსმალეებს ხიშტებით ბრძოლა, რადგან მათ გერმანული თათბუბი აქვთ. რომლებსაც სრლდის დრას ხიშტები უნდა მოსხნათ და შერე ისევ უნდა გაუკეთათ, როცა საჭირთა ხიშტებით ბრძოლას.

ტუვილია ზოგიერთ გაზეთებას მიერ გაუცრელებული სმება, ვითომც ოსმალეები ხალაგერ მტხორებლებს სომხეთმა. მარტივთ, ოსმალეთის მთავრობა ცდილობს უფელის სმებადით, რომ სომხების თხაჯრძისა შაიბაფოს.

ამას ამბობს სომხოფილუზი და ჩვენ გვიკვირს რათა სჭირდებათ ადგილობრივ გაზეთებს გაზვიადება იმ ვითომდა ხოცვა-ფლვტისა, რომელიც სწარმოვს სასომხეთოში.

ერობა კავკასიაში

ამ საკითხს, თუ რა რეფორმები უნდა მოხდეს კავკასიაში ერობის შემოღების გამო, გაზ. „ბირჟევიკ ვედ.“ ფურცლებზე დაწვრილებით ენება სახელმწიფო საბჭოს წევრი თავ. ა. მ. ერისთავი. ავტორი აცხადებს, რომ იგი ეჭვით უყურებს მთავარ-მართებელის კანცელარიის მოქმედებას ამ საკითხში.

გერმანული დახურული თხრილები

- 1) ტყვის მფრქვეველისათვის და 2) ქვეითა ჯარისკაცისათვის.

ხის გასაშუქებლად. კავკასიის მთავარ-მართებელის საბჭო უხერხულად სთვლის მის შემოღებას და ამის დასამტკიცებლად ადგილობრივ პირობებს განიხილავს, ვითომც სწორედ ეს პირობები აპროკლებენ, კავკასიაში ერობის შემოღებას.

„თუ მართლა ამ ემად კავკასიის ზოგიერთი ნაწილები, როგორც მაგ. ყარსის ოლქია, წმინდა ეკონომიურ პირობებისა გამო მოუმზადებელია ერობის რეფორმების მოსახდენად, ეს კიდევ იმას არ ამტკიცებს, ვითომც რუსეთის ერობის დებულებანი შეუძლებელი იყოს შევუფარდოთ თბილისისა და ქუთაისის გუბერნიას. მეორე მხრით, რომელი ერთი რეფორმა შემოულიათ ერთბაშად მთელი იმპერიისთვის, თუნდა კავკასიისთვის? სავლენო, სასამარ-

თლო, სამოქალაქო და სხვები თანდათანობით ხდებოდა ყველა რაიონებში და არა ერთის დაკვრით. მთავარ-მართებელსა სურს შემოიღოს მაგალითად, ყარსში ერობა, მაგრამ რაკილა ეს ოლქი მცირედ არის დასახლებული და ეკონომიურადაც ღარიბია, ამიტომ მას შეაქვს პროექტი, რომ თბილისის გუბერნიას გამოეყოს ახალციხის მაზრა და ყარსის ოლქს შეუერთდეს. — სახელმწიფო საბჭომ კი ერთიანად გააუქმა ყარსის სამოქალაქო მდგომარეობა, როდესაც მე პირადათ მომიხდა, როგორც სახ. საბჭოს წევრს, კათედრიდან დამეცვა მთავარ-მართებელის კანონ პროექტი მე წინააღმდეგნენ თვით საბჭოს ისეთი უპარტიო წევრები, როგორიც გახლავთ ს. ვიტე, და პროექტოც მოლოდ ჩაიფარცხა კავკას-

სიის ერობის პროექტებში, რადენადღაც ვიცი ერ
არის მოხსენიებული თვით სამხარო ერობა, ანუ სა-
მხარო დაწესებულებანი. მთავარ-მართებელის კანცე-
ლარიას საზოგადოთ უყვარს ახალ-ახალი პროექტე-
ბი. მაგ., ამ წლის დასაწყისში მან დაურიგა გუბერ-
ნატორებს პროექტი, რომ კავკასიის ადმინისტრა-
ტიული დაყოფა ხელახლად მოეხდინათ ეროვნება-
თა მიხედვით, აქ აღნიშნული იყვნენ სომხები, ქარ-
თველები და თათრები. მთავარ-მართებელის პრო-
ექტის მიხედვით ზემოთ ხსენებული ახალციხის მაზ-
რა თბილისის გუბერნიის ექრებოდა და ყარსისაში
შედიოდა. შემდეგ თვით ახალციხის მაზრა, თბილი-
სისა და ბორჩალოს მაზრის მეტი ნაწილი
განჯის გუბერნიითურთ შედიოდა ერევნის გუბერ-
ნიისაში. ამნაირად სამი შროთხედი თბილისის გუბერ-
ნიისა იქრებოდა, რომ ერევნიბა და ყარსის ოლქის
კრელი ტერიტორია გაეფართოვებინა, რომელთა
მცხოვრებნი მაინცა და მაინც სომეხთა უმრავლეს-
სობას არ შეადგენენ. ეხლა საკითხი იბადება, ნეტა
რას მოასწავებს ყველა ეს? ჭეშმარიტად, ძნელია
ამაზე პასუხი ვაგვეცენ“...

ეროვნული სიმტკიცე

ქართულ ეროვნულ ცხოვრებას მსულელთაბას რომ
აკვირდებით და იკვლევთ, აშკარად ჩხუდავთ შემდეგ გა-
რემობას: ქართველ ერს ბირველ-ყოფილ მდგომარეობას
შემდეგ შეუმუშავებია უკვლავ ფარმა სოციალურა, გონებ-
რივი და ეკონომიური კულტურისა, გაუყვლია უკვლავ ს-
ფერული, სტადია თანამედროვე მოწინავე-განათლებულ
ერებს რომ შეუდგენია და დაუტოვებია ამნაირად მხარში
ამოსდგომია განვითარებულ ერებს.

ეროვნულ ცხოვრების განვითარების ისტორია. ის-
ტორიულ მრაცხის მეცნიერულად შესწავლა ფრიად დი-
დი საქმე გახლდათ და თან განსაკუთრებით საინტერესო.
ქართველ ერის საზოგადოებრივი ცხოვრება ფრიად შესა-
ნიშნავი იყო თავის სიმძაფრითა და სიართულით ჩვენ აუ-
არებელი მასალები გვიმტკიცებს, რომ ჩვენს სამშობლო
ქვეყანაში ხშირად უხლართებოდა და ერთვოდა ჩვენს
ცხოვრებას კულტურა ინდო ევროპიულ მხარეთა და ერთა,
მაგრამ ამ რთულ ურთიერთობის წიაღში არასოდეს არ
დაჭკარგვია ძალა, გაუღენა და ააფისებურება ქართველ
შემოქმედებას, მის სულაერ, გონებრივ თუ ეკონომიურ
ფაქტორებს.

თავისთავად ძლიერი იყო ქართულ ხალხის საწარ-

მოკლ საშუალება, ეროვნული ენერჯია მადრეკანს წარმო-
ადგენდა, რომელიც ჭქმნიდა ახალ-ახალ დარეიულებას და
მართლაც, ბენძების სტობობის ხასიათი იყო რომაე-
ლების, სმარსელებს თუ თურქების, უკვლავ ამ ძალების
მიუხედავად ქართველობა თავის ~~მდგომარეობას~~ და მორს-
მკვამეტეველობას (ჩენდა რაკორც მანქანის, ფილსო-
ფიის, ხელოვნების ისე ეკონომიურ დარგებში. რაკორც
აკადემიკოსი ნიკო მარია ამბობს „ქართული ეროვნე-
ბაში“ ქართველობას კულტურა ხშირად სჭობიდა და
უსწრებდა ევროპის კულტურას, რის ერთი მაგალითი
თქნდ ბეტრაწის შემოქმედებაა, რომლის წყალობით ქარ-
თველობა ხელ მიწეხიათ სისწორით ეცნობოდა ბრატელს
ფილსოფიას, როცა დასავლეთი ევროპა ბრატელს გა-
ხებას ეცნობოდა მხალად „წახდარ თარგმანით“
(გვ. 19 მარია).

საკულისხმიერო და შესწავლავი გახლდათ, რომ
რამდენადაც ყოთარდებოდა მხარე კულტურულად და ეკო-
ნომიურად, იმდენადვე ქართული სული, ქართული შემო-
ქმადები და საერთოდ ქათველობა სრულ-მტკიცე მო-
ვლენად ხდებოდა, რაცა ურთიერთს აკავშირებდა იმე-
რეთს, გურიას, სამეგრელოს, კახეთსა და სხ. თანდათან
შტეიდებოდა ეროვნული სხეული და იგი იღებდა ერთა-
ანს სხეს. საუკეთესო ილუსტრაცია სამისოდ ქართული
დიტურატურა არის, ქართული თავისებური სტილი, გუ-
ში, ინტერესი. მართლაც მთელ ფეოდალურ ცხოვრების
განმავლობაში ჩვენ გვანახებენ ქართველი ხალხი სხვადა-
სხვა დიალექტს ხშირად შეუსაბამო კილას, ბრავინცია-
ლურ ვარკანს და დიტეას, მაგრამ საქართველოს ხა-
წილთა უაფელს. მოწინავე წრეში თანდათან მთავარ
აღაცს იჭერდა ის, რასაც აკვია ბრავინციალიზმის ელ-
ფერი, ხალხ ჭქმნდა საერთო ხასიათი. ეს იყო ქართუ-
ლი დიტურატურული ენა, ქართული სარწმუნოება, ქარ-
თული კანონმდებლობა. ეკ ქართული არ ნაშინავს ქარ-
თულს, რაკორც ეს ბევრს ჭგონია ჩვენში, არა ან
ქართულში გამოკვანთულია რაკორც ქართული, კახური,
იმერული, გურული, ისე მეგრულიცა და ჭხურცი. ი.
ჭავჭავაძის ენა არის არა ენა ქართლისა ან ქართლელისა,
ვისც აგრე ფიქრას, აშკარაა მას წარმოდგენად არ ჭქო-
ხია ქართლ-კახეთის მეუბობისა ერეკლე მე-11-ის და კი-
ორცა მე-XIII-ეს ენაზე—ილიას ენა მთელ ქართველ
ერის ენაა. იგი უადრესად ქართული ენაა. ამნაირად ს-
ქართველობას და ქართველ ერის უოველ ძალთა ურთიერ-
თობა ჭქმნიდა ცხოველ დამოკიდებულებას და რთულ
ცხოვრების სიმბოლო—ქართულს და ეს ქართული
ჭეშმარიტი და საუკეთესო გამოსატულება გახლდათ ქარ-
თული ერის სიმტკიცის, მისი აწმუას სიძლიერის...

ბირველყოფილ მდგომარეობიდანვე საფუძვლიანი

იყო ქართული ხალხი საკუთარი ტერიტორია, ეროვნული კანონიკა, ხატიანადური შემოქმედება შეადგენდა ბაზისს, რომელზედაც ვითარდებოდა დამუშავდებოდა სახე ქართული ეროვნებისა. ჩვენ იმდენად დამოუკიდებელი, იმდენად ძლიერი და მთლიანი გახდით, რომ ჩვენი ცხოვრების განვითარებაში ჩვენ უადრეს როლს ეროვნულ ძალას ვაკეთებდით, ქართულმა ერმა შექქმნა ქართული ისტორია, ქართული კულტურა, ეს იყო ამკარა სინამოვილე და ამ ჭეშმარიტებას ვერ შებღაღავდა ვერც დამატრინი და ვერც შეკლელი.

მეცხრამეტე საუკუნეში ფრად ცუდი პირობები დაუდგა ქართულ ერს. შედარებით ის გაიწინა, თუცა აბსოლუტურად წავიდა წინ. კანტალინტურმა კიდევ უფრო დაახლოვა ერს მანეთს საქართველოს კეთილები შიშის განწილება მე-18 საუკუნეში რომ ანსდებოდა კიდევ უფრო წავიდა წინ და ერთი მხარე საციალურად და ეკონომიურად კიდევ უფრო გადაეხა შეორეს. მე-19 საუკუნეში აბსოლუტური თვალსაზრისით ქართულთა ძლიერ გაერთიანდა, გაბტკიცდა, მისი სხეული ერთობ მთლიანი შეიქმნა.

ქართული ერი მთლიანი, მტკიცე ეროვნული ორგანიზმა, რამდის ფაქტორია ქართული ტერიტორია ქართული დემოკრატია და ქართული აიტურატურა ცხადია, რომ ფრად ძლიერი, ფრად ელასტიური და შემოქმედი უოფილა ჩვენი ერი ასე მტკიცედ რომ დაუდგეს თავისი სახე. ამკარა ამ ს.ბუდისწერო მომენტში, რომელშიაც ჩვენ ვიმყოფებით ამ უმად ქართული ერის ეროვნული სიმტკიცე სათანადოდ უნდა გვესმოდეს და ვემსახურებოდეთ იმ საქმეს, რომელიც ამ ეროვნულ სიმტკიცეს კიდევ უფრო გადრმაკებს, კიდევ მეტად დიად ჰქმნის.

ჩვენი მხალად ის გვანცვიფრებს, თუ რაკორ ჩნდებიან მთაზროვნეი („კავკ. სლაფო“ ში ბ. ჩარ. ი), რომელნიც ქართულ ეროვნულ სიმტკიცეს მხალად მე-19 საუკუნის ხაუთადა სთვლიან და იმასაც რუსეთის სახელმწიფოურნივა მოდუწეობის შედეგად, რადესაც ქართული ეროვნების სიმტკიცე შეიუმაკებულა შრავალ საუკუნების განმავლობაში და ისიც მხალად და მხალად ქართულ ერის მსამულ მამქმედ ძალთა შეობებით.

თ. ლლონტი.

„ახ. ივერია“.

ფ ა უ ს ტ ი

(გავრცელება)

ჩემსკენ მოსტუუავს ცეცხლის ცილი მსუბუქის ფრთებით,

მხად ვარ ვავიჭრა ეთერისა სხვა სადგურისკენ, ახლოს სფეროში, სულ სხვა ახლოს მოქმედებისკენ დიად ცხოვრების და ღმერთების სამფლობელოსკენ. და შენ კვლავ მატლო, განა ამას რით იმსახურებ?

შედეგ ბჭენი სიკვდილისა შეუშეოთებლად, რომლის წინაშეც სიხარულით სხვა უკან იხვეს, და დაამტკიცე რომ არ უთმობ იმით ზესთაზეს, პო, მაშ თამამად შეუტციე ზურგი მიწის მხეს

აქ ვაქვს შემთხვევა დამტკიცო შენ მოქმედებით, რომ კაცთა ნება თვისის ყოფნით არ უთმობს ღმერთებს! ნუ შეუკრთები იმ ქვესკნელსა წყვილიადით მოცულს, რომლის წინაშე აწ ოცნება თრთის და ცახცახებს, ვსწრაფებოდე ამ ხსნის კარსა, თუნდაც პირიდგან თვით ჯოჯონეთი პრიადებდეს, ისროდეს ალებს. თამამად წარსდგი ეს ნაბიჯი, თუნდაც შენ ამით სოფლის გადაღმა შეუტურდე არარაობას!

მაშ მოვედ ჩემთან კობტა ჭიჭავ, მინავ მჭვირვალო! მოიხსენ შენი სახურავი, თვალთ მოგავლო! მრავალ წელს რვა მიცემული დავიწყებასა. წინაპართ ხელში ქეიფის დროს შენ კრიალეზბდი, შემოუვლიდი ირგვლივ სტუმართ, ლხინით იფსებდი მაგ შენს სურათში ზმების ახსნა განმარტებისა ყოველს გამომცლელს ავალეზბდენ და თავს ირთობდენ, და ერთის ელუბით რა დავცულადნენ, აღიგზნებოდნენ. ეს მოგონება ჩემს ყრმობის ვამს თვალწინ მიყენებს, ოდეს ქაბუკი ვათენებდი ლხინში ღამეებს, მაგრამ ეხლა კი ვერ გადავრცემ ვერც ერთს მენობელს,

ველარ გიწვენო მაგ შენს ზმებში მახვილ გონება,
 შენში სდგას სითბე, რაიც მსმელსა აშორებს
 სოფელს.
 აწ ამას ვარჩევ, აქ სიცოცხლე კიდევ შესწუდება.
 მაშ უკანასკნელ წვეთებამდის შესვი ბაღლაში
 და აღტაცებით სხვა გმნთიადს უძღვენ საღამო!
 (ჭაქას პირთან მიიტანს, ისმის ზარების რეკა და ხოროს გალობა).

ხორო ანგელოზებისა.

ქრისტე აღსდგა მკვდრებით.
 იხარებდეთ შვეებით
 ჩაგრულნო, დევნულნო,
 გლიხაკნო გვემულნო!

ფაუსტ. ეს რა გალობის ხმა ისმის გარედ,
 რომ ამ სასმისზე ხელს მალეზინებს?
 ზარების რეკა, მათი გუგუნნი
 უკვე აღდგომის დღეს გვატყობინებს?
 თქვენ, მგალობელნო ერთთხელ საფლავთან
 ანგელოზები მაგრე გალობდნენ
 და სათნოების ახალსა კავშირს
 წკრიალა ხმითა სოფელს ამცნობდნენ.

ქალთა ხორო.

ნელსაცხებელით რა განვასვენეთ
 მისთა ერთგულთა აქ დავასვენეთ
 სუდარით, სარტყლით შევმოსეთ იგი
 და რა ვიგლოვეთ, გამოვეთხოვეთ;
 მაგრამ, ვაი, რომ ჩენი იესო
 საფლავსა შინა კვლავ ველარ ეპოვეთ!

ანგელოზთა ხორო.

ქრისტე აღსდგა მკვდრებით
 ნეტავ იყვნენ მოყვარულნი
 რომელთა ტანჯვა
 მხსნელი და მძიმე გარდაიტანეს!

ფაუსტ. ჰოი ციურნო, საამო და ძლიერნო ხმანო,
 რისთვის მომნახეთ მე ბედკრული მტვერში ჩაფლული?
 თქვენ იქ პრეკავდეთ, სად გულჩვილნი კაცნი
 სცხოვრობენ.
 მე თქვენს მოციქულს მაგ თქვენს პანგსა დიხს
 რომ ვუსმენ,
 მაგრამ, ვაი, რომ აღარა მაქვს რწმენა ამ
 გულში
 და სასწაული ხომ შვილია მხოლოდ რწმენისა.

მე იმ სამყაროს აღარ ძალმიძს კვლავ ვესწრაფოდე,
 სიდანც მოისმის ეგ ამბავი საონორანი.

მაგრამ კი მაინც იგი ხმანი, მე რომ ყრმობის
 შემთვისებია, კვლავ მიმჩნევს მესცხოვრებისკენ

სხვა დროს ციურის სიყვარულის ამბორი ჩემზე
 გადმოდიოდა პირველ შაბათს მყუდროებაში,
 მუ აღმავსებდა ზარის რეკა იღუპალ გრძნობით
 და ლოკვა იყო ნეტარება ჩემთვის მეოხი.
 მიუწვდომელი, სახიერი სურვილთა ლტოლვა
 გულს იტაცებდა სანავარდოდ ტყესა და ბარში,
 და ათას ცხარე ცრემლ მონამვით თვით ჩემში
 ალორძინებას მთელს სოფლისას და სამყაროსას-
 იგი გალობა მახარებდა ყრმობის ცელქს თა-
 მას

და გაზაფხულის თავისუფალ ბედნიერებას.
 აწ მოგონებამ რა აღმიძრა ბავშვობის გრძნობა,
 არ მადგმევინებს უკანასკნელს და პირველს
 ნაბიჯს!

კვლავ იხმაურე, ჰოი ტკბილო ზეცის გალობავ!
 ცრემლი იღვრება, დედამიწას ვეკუთვნი კვა-
 ლად!

ყრმათა ხორო.

საფლავში მყოფი ამადლდა ზეცას
 და შეიმოჭრა კვლავ ბრწყინვალეებით,
 მიუახლოვდა იგი დასაწყისს
 სად თავსა იშვებს ქმნის სიხარულში,
 მაგრამ, ვაი, რომ ჩვენ მიწის მკერდზე
 დავრჩით უმწეოდ კვლავ სატანჯველად.
 დასტოვა თვისი მოწაფენი მგლოვიარენი.
 ახ, ჩვენა ვჩივით ცრემლის ფრკვევით, ჩვენო
 შე ს სანეტარო ბედნიერებას! [მოადღარო,

ანგელოზთა ხორო.

აღსდგა მკვდრებით
 ჩრწნის სავანიდგან!
 ჩამოიხსენით სიხარულით თქვენი ბორკილი!
 თვით თქვენის საქმით დადადმყოფელნო,
 სიყვარულისა გამომჩენელნო,
 ძმურად საგზლისა ნაწილ მიმცენნო,
 შვეების აღმთქმელნო,
 თქვენთან არს ახლოს იგი მოძღვარი,
 მანდ არის თქვენთან!

ქალაქის გალავნის წინაშე

სხვა და სხვა ხედობას და წოდების მასკინგება გამაღიან
რამდენიმე ხელოსანი. მაინც მაინტკენ რისთვის

წავიდეთ?
სხვები. იქით მივდივართ, „მონადირის მარანში“

სწორედ!
პირველი. ჩვენ კი გვინდა რომ „წისქვილისკენ“ გა-

ვისეირნოთ!
ერთი ხელოს ნთავანა. მე კი თქვენ გირჩევთ „წის-

ქვილისკენ“ გასწიოთ ყველამ.

მეორე არაფრად ვარგა გზა იმ მხარეს.
სხვები. შენ რაღას იზავ?

მესამე. რაც სხვას, მეც ისა!
მეოთხე. მოდი, გავსწიოთ ბურგდორფსაკენ!

ნამდვილად ვიცა, იქ ყველა ჰპოვებს
ლამაზ გოგონებს, გემრიელ ლუდსაც,

და ყოველგვარსა ს ქმეს სამუშტოს!
მეხუთე. შე მხიარულო ლაზღანდარავ, მითხარ ბე-

ჭები
მესამედ ხომ არ აგქავებია?

იქით არ მიიდა, მეშინიან იმ ადგილისა!
მსახური გოგო. ვიშ, არა, არა! დაებრუნდები ისევ

ქალაქში!
მეორე გოგო. ჩვენ იმას ვნახავთ უეჭველად იმ აღ-

ვის ხის ქვეშ!
პირველი. ეს არ იქნება ჩემთვის დიდი ბედნიერება,

ის შენთან ივლის მხოლოდ შენთან იცეკვებს
წრეში

და მე რას მარგებს მასთან შენი სიმხიარულე?

მეორე. დღეს, უეჭველად არ იქმნება იგი მარტოკა
ამბობდა: ჩემთან თმა-ხუჭუჭა მეყოლებო.

მოსწვლე. ჯანს! ეს აშარნი. დახე, როგორ დააღა-

ჯებენ!
მოდი, ძმობილო, უკან გავყვით. ავეკვიტოთ.

მაგარი ლუდი და თუთუნის, მორთული გოგო
ჩემს გემოვნებას ეს შეადგენს თავით ბოლომდე

ა. შ.

(შეშლული იქნება)

ბიბლიოგრაფია

„ანგარიშთა და საქმეთა წარმოება წვრილი კრე-
დიტის საკოოპერაციო დაწესებულებაში“

(პ. ზ. კანდელაკისა, გამცემსა ქართულ სასოფლო-სამე-
ურეო საზოგადოებას საკოოპერაციო სექციის).

ვინც კი განცნობია ჩვენს სოფლებში არსე-
ბულს კოოპერატივებს, უეჭველად შენიშნავდა ერთს
უმთავრეს დამაბრკოლებელს მოვლენას კოოპერა-
ტივების ზრდა-განვითარებისა. - ეს განლავთ კოო-
პერატივის წევრთა მომეტებულ ნაწილისათვის გაუ-
გებარს ენაზე საქმის და ანგარიშის წარმოება. კარ-
გია თუ კოოპერატივი არსებობს სადმე დიდს სო-
ფელში, სადაც საქმარისად მოიპოვებიან ინტელი-
გენტნი, რომლებიც შეავსებენ წესდებით საქირო-
რიცხვს გამგეობისა და საბჭოს წევრებისას, მაგრამ
პატარა სოფლებში არსებული ამხანაგობანი პირდა-
პირ უნუგეშო მდგომარეობაში იმყოფებიან. ასეთ
სოფლებში მოიპოვება ერთი ან ორი რუსულის
მცოდნე პირი და მთელი ამხანაგობაც ამათზე არის
დამოკიდებული. დანარჩენ წევრთ—რუსულის არა-
მცოდნეთ—არავითარი წარმოდგენა არა აქვთ ამხა-
ნაგობის ანგარიშზე და საქმის წარმოებაზე, ეს
მოვლენა არის მიზეზი იმისა, რომ ბევრგან ერთი
რომელიმე ამხანაგობის მოთავე პირის სახელი უწო-
დეს თვით საკრედიტო კოოპერატივს. ამავე გარე-
მოებით აიხსნება შემდეგი ფაქტებიც: სოფელ ლ.
ამხანაგობის მთელი ავან-ჩავანი ამხანაგობისა იყო
ერთად-ერთი მასწავლებელი და როდესაც ეს მას-
წავლებელი სასკოლო მთავრობამ სხვა სოფელში
გადაიყვანა: უნუგეშო მდგომარეობაში ჩავარდა ამ-
ხანაგობა და მასწავლებელმა გადასწყვიტა მიემარ-
თნა წვრილ კრედიტთა საგუბერნიო კომიტეტის-
სათვის ამხანაგობის დახურვის შესახებ. საბედნიერ-
ოდ გადაყვანილ მასწავლებლის მოადგილემ იკის-
რა მუშაობა ამხანაგობაში და განაგრძო თავის წინა
მოადგილის დაწყებული საქმე. მაგრამ ვინ არის
იმის თავდები, რომ ახლა არ გადაიყვანენ ახალს
ადგილზე და იმავე მდგომარეობაში არ ჩავარდება
ამხანაგობა. ამგვარად, ჩვენში რომ ესთქვათ მკით-
ხველო, თუ ზოგიერთს სოფლებში ჩვენს საკრედი-
ტო ამხანაგობათ გარეგნულად მაინცა აქვთ კოო-

პერატიული სახე, დანარჩენ მომეტებულ ნაწილს ამხანაგობისას ეს გარეგნული კოოპერატიული სახეც ეკარგებათ. ასეთი მდგომარეობის მიზეზი უმთავრესად გახლავთ წევრთათვის გაუგებარს ენაზე ანგარიშის წარმოება. დღეს ამ დაბრკოლების თავიდან აცილება უკვე შეიძლება, რადგანაც სათანადო მთავრობის მიერ უკვე ნებადართულია ანგარიშის წარმოება საკრედიტო ამხანაგობებში სამშობლო ენაზე, ბევრმა უკვე შემოიღო ქართულად წარმოება ანგარიშისა და საქმისა. სასურველია ყველა ამხანაგობამ მოჰკიდოს ხელი ქართულ ანგარიშს. ამაში ძლიერ დაეხმარება ქართულ ს.ს. საზოგადოების მიერ გამოცემული ბ. კანდელაკის ზემოაღნიშნული წიგნი, რომელიც მშვენივრად არის შედგენილი და მკაფიო ქართული ენითაა განმარტებული ანგარიშის წარმოება საკრედიტო კოოპერატივებისა. წიგნში ჩართულია საკრედიტო ამხან. სავალდებულო ყველა საანგარიშო დაუთრის ფორმები, რომლებშიაც გატარებულია სანიმუშო ოპერაციები, წარმოება შემოსავალ-გასავლის და სხვა დაუთრების პირველ და მეორე წლის განმავლობაში, შეთავება დაუთრებისა წლის ბოლოს და თვიური და წლიური

ანგარიშების შედგენა. წიგნში აგრეთვე ჩართულია წესები ძირითად თანხის გამოტანისა, სახელმწიფო ბანკიდან, მოკლე ვადიანი სესხით სარგებლობისა, საშუაშავლო და გირაფნობის ქვეყნისა, გაცემისა და სხვა. გარეგნულად წიგნი გამოცემული და ღირს ერთი მანეთი, რაიც არ ჩაითვლება ძვირად, რადგანაც წიგნი კარგა მოზრდილი ტანისაა და შეიცავს 200 გვერდამდე. სასურველია ყველა ამხანაგობამ შეიძინონ ეს სასარგებლო წიგნი თავის გამგეობის და საბჭოს წევრთათვის და აგრეთვე გაავრცელონ ამხანაგობის წევრთა შორის.

ს. ჯარეკახელი.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

უოველ კვირულ საზოგადო. ეკონომიურ

და სალიტერატურო შუბნალ

„კლდე“-ზედ

ფასი წლის ბოლომდის ათი მანეთი

ცალკე ნომერი ყველგან 10 კაპ.

